ΔΙΑΤΑΞΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (έκτο τμήμα)

της 10ης Ιουλίου 2008 *

Στην υπόθεση C-156/07,

με αντικείμενο αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 234 ΕΚ, που υπέβαλε το Consiglio di Stato (Ιταλία) με απόφαση της 24ης Οκτωβρίου 2006, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 21 Μαρτίου 2007, στο πλαίσιο της δίκης

Salvatore Aiello κ.λπ.

κατά

Comune di Milano κ.λπ.,

παρισταμένων των:

Euromilano SpA,

Metropolitana Milanese SpA,

* Γλώσσα διαδικασίας: η ιταλική.

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (έκτο τμήμα),

συγκείμενο από τους L. Bay Larsen, πρόεδρο τμήματος, J.-C. Bonichot, (εισηγητή) και την C. Toader, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: J. Mazák
γραμματέας: R. Grass

αφού ενημέρωσε το αιτούν δικαστήριο ότι προτίθεται να αποφανθεί με αιτιολογημένη διάταξη σύμφωνα με το άρθρο 104, δεύτερο εδάφιο, του Κανονισμού Διαδικασίας του,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα,

εκδίδει την ακόλουθη

Διάταξη

1 Η αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία της οδηγίας 85/337/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 27ης Ιουνίου 1985, για την εκτίμηση των επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων δημοσίων και ιδιωτικών έργων στο περιβάλλον (ΕΕ L 175, σ.

40), όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 97/11/ΕΚ του Συμβουλίου, της 3ης Μαρτίου 1997 (ΕΕ L 73, σ. 5, στο εξής: οδηγία 85/337).

2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο δίκης με αντιδίκους τους Aiello κ.λπ. και τον Commune di Milano (Δήμος του Μιλάνου) κ.λπ. σχετικά με την κατασκευή οδού που θα συνδέει ορισμένες βόρειες συνοικίες του Μιλάνου.

Νομικό πλαίσιο

3 Το άρθρο 1, παράγραφος 2, της οδηγίας 85/337 ορίζει:

«Κατά την έννοια της παρούσας οδηγίας, νοείται ως:

[…]

άδεια:

απόφαση της ή των αρμόδιων αρχών που δίνει το δικαίωμα στον κύριο του έργου να πραγματοποιήσει το σχέδιο.»

4 Το άρθρο 1, παράγραφος 4, της οδηγίας 85/337 ορίζει:

«Η παρούσα οδηγία δεν αφορά τα σχέδια που εξυπηρετούν σκοπούς εθνικής άμυνας.»

5 Το άρθρο 1, παράγραφος 5, της οδηγίας 85/337 ορίζει:

«Η παρούσα οδηγία δεν εφαρμόζεται στα σχέδια που εγκρίνονται καταλεπτώς με ειδική εθνική νομοθετική πράξη, καθότι οι στόχοι που επιδιώκονται με την παρούσα οδηγία, συμπεριλαμβανομένης και της επιδιωκόμενης παροχής πληροφοριών, επιτυγχάνονται μέσω της νομοθετικής διαδικασίας.»

6 Το άρθρο 2, παράγραφος 1, της οδηγίας 85/337 ορίζει:

«Τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε, πριν χορηγηθεί η άδεια, τα έργα τα οποία ενδέχεται να έχουν σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον λόγω, μεταξύ άλλων, της φύσεως, του μεγέθους ή της θέσεώς τους, να χρειάζονται άδεια και εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων. Αυτά τα έργα ορίζονται στο άρθρο 4.»

7 Το άρθρο 2, παράγραφος 3, της οδηγίας 85/337 ορίζει:

«Με την επιφύλαξη του άρθρου 7, τα κράτη μέλη μπορούν σε εξαιρετικές περιπτώσεις να εξαιρούν, εν όλω ή εν μέρει, ένα ειδικό έργο από την παρούσα οδηγία.»

8 Το άρθρο 4 της οδηγίας 85/337 ορίζει:

«1. Με την επιφύλαξη του άρθρου 2, παράγραφος 3, τα έργα που απαριθμούνται στο παράρτημα Ι υποβάλλονται σε εκτίμηση σύμφωνα με τα άρθρα 5 έως 10.

2. Με την επιφύλαξη του άρθρου 2, παράγραφος 3, για τα έργα που απαριθμούνται στο παράρτημα ΙΙ, τα κράτη μέλη αποφασίζουν βάσει:

α) κατά περίπτωση εξέτασης,

ή

β) κατωτάτων ορίων ή κριτηρίων που καθορίζει το κράτος μέλος,

κατά πόσο το έργο θα υποβληθεί σε εκτίμηση σύμφωνα με τα άρθρα 5 έως 10.

Τα κράτη μέλη μπορούν να εφαρμόσουν και τις δύο διαδικασίες που αναφέρονται στα στοιχεία α΄ και β΄.

3. Όταν γίνεται κατά περίπτωση εξέταση ή όταν έχουν τεθεί κατώτατα όρια ή κριτήρια για τους σκοπούς της παραγράφου 2, λαμβάνονται υπόψη τα κριτήρια επιλογής που ορίζονται στο παράρτημα ΙΙΙ.

4. Τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι οι αποφάσεις που λαμβάνει η αρμόδια αρχή σύμφωνα με την παράγραφο 2 δημοσιεύονται.»

9 Το παράρτημα Ι, σημείο 7, στοιχείο γ΄, της οδηγίας 85/337 αναφέρει:

«Έργα κατασκευής νέων οδών με τέσσερις και άνω λωρίδες κυκλοφορίας, ή ευθυγράμμιση ή/και διαπλάτυνση υφισταμένων οδών δύο το πολύ λωρίδων κυκλοφορίας ώστε να δημιουργηθούν τέσσερις και άνω λωρίδες, όταν το νέο ή ευθυγραμμισμένο ή/και διευρυμένο αυτό τμήμα της οδού πρόκειται να έχει συνεχές μήκος από 10 km και άνω.»

10 Το παράρτημα ΙΙ, σημείο 10, στοιχείο ε΄, του της οδηγίας 85/337 αναφέρει:

«Κατασκευή οδών […]»

11 Το παράρτημα ΙΙΙ της οδηγίας 85/337 αναφέρει:

«1. Χαρακτηριστικά του έργου

Τα χαρακτηριστικά των έργων πρέπει να εξετάζονται, ιδίως, ως προς τα εξής:

— […]

— τη συσσώρευση με άλλα έργα,

[…]»

Η κύρια δίκη και τα προδικαστικά ερωτήματα

12 Με απόφαση της 15ης Νοεμβρίου 2001, ο πρόεδρος του υπουργικού συμβουλίου της Ιταλικής Δημοκρατίας κήρυξε σε κατάσταση έκτακτης ανάγκης την πόλη του Μιλάνου λόγω της μόλυνσης από την κυκλοφορία των οχημάτων και την ανεπάρκεια του υπάρχοντος οδικού δικτύου. Με διάταξη της 28ης Δεκεμβρίου του ίδιου έτους, ο Υπουργός Εσωτερικών όρισε τον δήμαρχο του Μιλάνου επίτροπο υπεύθυνο για την εφαρμογή των αναγκαίων μέτρων αντιμετώπισης της κατάστασης αυτής.

13 Στο πλαίσιο αυτών των καθηκόντων επιτρόπου, υπεύθυνου για ζητήματα κυκλοφορίας και μετακίνησης στην πόλη του Μιλάνου, ο δήμαρχος ενέκρινε σχέδιο έργων, μεταξύ των οποίων την κατασκευή οδού που θα συνδέει ορισμένες βόρειες συνοικίες του Μιλάνου, μήκους 1 600 μέτρων. Στις 29 Οκτωβρίου 2002 ενέκρινε το τελικό σχέδιο για την οδό αυτή.

14 Ο Aiello και λοιποί κάτοικοι της συγκεκριμένης ζώνης προσέβαλαν την απόφαση αυτή ενώπιον του Tribunale amministrativo regionale per la Lombardia (περιφερειακό διοικητικό δικαστήριο της Λομβαρδίας). Μεταξύ άλλων υποστήριξαν ότι η διαδικασία που ακολουθήθηκε δεν ανταποκρινόταν στο κοινοτικό δίκαιο διότι δεν εκτιμήθηκαν οι επιπτώσεις του σχεδίου επί του περιβάλλοντος.

15 Το επιληφθέν δικαστήριο απέρριψε την προσφυγή ως αβάσιμη και οι Aiello κ.λπ. άσκησαν έφεση κατά της αποφάσεως αυτής ενώπιον του Consiglio di Stato (Συμβούλιο της Επικρατείας).

16 Το Consiglio di Stato διέταξε τη διεξαγωγή αποδείξεων από τις οποίες προκύπτει ότι, ναι μεν το γενικό ρυθμιστικό σχέδιο για τον Δήμο του Μιλάνου του 1953 προέβλεπε την κατασκευή οδού ταχείας συνδέσεως μεταξύ συνοικιών της πόλης που απέχουν άνω των 10 km, πλην όμως ο στόχος αυτός εγκαταλείφθηκε τελικά για ένα διαφορετικό σχέδιο που αφορούσε την κατασκευή πλειόνων διαφορετικών οδών. Κατασκευάστηκαν δύο οδοί, από τις οποίες η πρώτη αποτελεί την αφορμή της κύριας δίκης· η δεύτερη αποτελεί χωριστή οδό μήκους 1 300 μέτρων.

17 Το Consiglio di Stato φρονεί συναφώς ότι το επίδικο στην κύρια δίκη σχέδιο δεν εντάσσεται στο πλαίσιο κατασκευής ενιαίας οδού άνω των 10 km που θα ενέπιπτε στο παράρτημα I της οδηγίας 85/337, το οποίο απαριθμεί τα σχέδια για τα οποία είναι υποχρεωτική η εκτίμηση των επιπτώσεων στο περιβάλλον, αλλά στο πλαίσιο της κατασκευής οδού που εμπίπτει στο παράρτημα II της οδηγίας αυτής, το οποίο αναφέρει απλώς την κατασκευή οδών.

18 Ωστόσο, το Consiglio di Stato διερωτάται μήπως το επίδικο σχέδιο πρέπει να υποβληθεί σε τέτοια εξέταση κατ' εφαρμογήν ιδίως των διατάξεων του άρθρου 4 σε συνδυασμό με τα παραρτήματα ΙΙ και ΙΙΙ της οδηγίας 85/337, για τον λόγο ότι εντάσσεται σε εργασίες ευρύτερης αναδιάρθρωσης ενός συνόλου οδών των οικείων συνοικιών, οπότε η αρμόδια αρχή όφειλε να λάβει υπόψη τη «σώρευση» των διαφόρων σχεδίων, κριτήριο που προβλέπει ρητά το παράρτημα ΙΙΙ. Υπό τις συνθήκες αυτές, ανέστειλε τη διαδικασία και υπέβαλε στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Πρέπει να ερμηνευθεί το άρθρο 2 της οδηγίας [85/337], το οποίο ορίζει ότι υποβάλλονται σε εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων τα έργα που ενδέχεται να έχουν σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον και ότι αυτά τα έργα ορίζονται στο άρθρο 4 [της ίδιας οδηγίας], υπό την έννοια ότι, σε εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων υποβάλλεται κάθε έργο που ενδέχεται να έχει σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον, ακόμα και αν δεν περιλαμβάνεται στα παραρτήματα Ι και ΙΙ [αυτής] της οδηγίας· ή, αντιθέτως, υπό την έννοια ότι υποβάλλονται στην [εν λόγω] εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων μόνον τα έργα τα οποία περιλαμβάνονται στα παραρτήματα Ι και ΙΙ της [εν λόγω] οδηγίας;

2) Γεννά το άρθρο 4 της οδηγίας [85/337], το οποίο, για τα έργα [που απαριθμούνται] στο παράρτημα ΙΙ [της οδηγίας αυτής], επιτρέπει στα κράτη μέλη να αποφασίζουν κατά πόσον το έργο θα υποβληθεί σε εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων βάσει κατά περίπτωση εξετάσεως ή βάσει κριτηρίων που καθορίζει το κράτος μέλος, λαμβάνοντας επίσης υπόψη τα κριτήρια επιλογής που ορίζονται στο παράρτημα ΙΙΙ [της εν λόγω οδηγίας], δεσμευτική υποχρέωση ή απλώς προαιρετική δυνατότητα των κρατών μελών να λαμβάνουν υπόψη τα κριτήρια επιλογής του [εν λόγω] παραρτήματος ΙΙΙ;

3) Αποτελεί το άρθρο 1 του [προεδρικού διατάγματος] της 12ης Απριλίου 1996 ακριβή μεταφορά από τον Ιταλό νομοθέτη του άρθρου 4 και του παραρτήματος ΙΙΙ της οδηγίας [85/337], λαμβανομένου υπόψη ότι δεν προβλέπει ως κριτήριο για την υποβολή των έργων [που εμπίπτουν] στο παράρτημα ΙΙ της οδηγίας σε εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων τη συσσώρευση του έργου με άλλα έργα, όπως προβλέπει το [εν λόγω] παράρτημα ΙΙΙ της οδηγίας;»

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

19 Σύμφωνα με το άρθρο 104, παράγραφος 3, του Κανονισμού Διαδικασίας, και συγκεκριμένα οσάκις η απάντηση σε προδικαστικό ερώτημα μπορεί να συναχθεί σαφώς από τη νομολογία του Δικαστηρίου ή οσάκις η απάντηση στο ερώτημα δεν επιδέχεται καμία εύλογη αμφιβολία, το Δικαστήριο μπορεί, αφού ακούσει τον γενικό εισαγγελέα, να αποφανθεί με αιτιολογημένη διάταξη.

Επί του παραδεκτού

20 Ο Δήμος του Μιλάνου φρονεί ότι τα προδικαστικά ερωτήματα του Consiglio di Stato είναι απαράδεκτα διότι τα δύο σχέδια κατασκευής οδών στα οποία αναφέρεται το δικαστήριο αυτό με την απόφαση περί παραπομπής συνιστούν χωριστά σχέδια και επιπλέον δεν είναι ικανά να προκαλέσουν σωρευτικό αποτέλεσμα επί του περιβάλλοντος.

21 Συναφώς, υπενθυμίζεται ότι, κατά πάγια νομολογία, στο πλαίσιο της συνεργασίας μεταξύ του Δικαστηρίου και των εθνικών δικαστηρίων, την οποία έχει θεσμοθετήσει το άρθρο 234 ΕΚ, εναπόκειται αποκλειστικώς στο εθνικό δικαστήριο, που έχει επιληφθεί της διαφοράς και φέρει την ευθύνη της μέλλουσας να εκδοθεί δικαστικής αποφάσεως, να εκτιμήσει, λαμβάνοντας υπόψη τις ιδιομορφίες της υποθέσεως, τόσο την αναγκαιότητα μιας προδικαστικής αποφάσεως για την έκδοση της δικής του αποφάσεως όσο και το λυσιτελές των ερωτημάτων που υποβάλλει στο Δικαστήριο. Κατά συνέπεια, από τη στιγμή που τα υποβληθέντα προδικαστικά ερωτήματα αφορούν την ερμηνεία του κοινοτικού δικαίου, το Δικαστήριο οφείλει, κατ' αρχήν, να αποφανθεί (βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση της 10ης Μαΐου 2001, C-223/99 και C-260/99, Agorà και Excelsior, Συλλογή 2001, σ. I-3605, σκέψη 18).

22 Εν προκειμένω, το αιτούν δικαστήριο αναφέρει σαφώς ότι του είναι αναγκαία η ερμηνεία διαφόρων διατάξεων της οδηγίας 85/337 προκειμένου να κρίνει αν το

επίδικο στην κύρια δίκη σχέδιο κατασκευής οδού πρέπει να εκτιμηθεί όσον αφορά τις επιπτώσεις του επί του περιβάλλοντος.

23 Εξάλλου, δεν είναι δυνατόν να προβληθεί άρνηση απαντήσεως σε προδικαστικό ερώτημα εθνικού δικαστηρίου παρά μόνον όταν προδήλως προκύπτει ότι η ερμηνεία του κοινοτικού δικαίου την οποία ζητεί το εθνικό δικαστήριο δεν έχει καμία σχέση με το υποστατό ή το αντικείμενο της διαφοράς της κύριας δίκης, όταν το πρόβλημα είναι υποθετικής φύσεως ή ακόμα όταν το Δικαστήριο δεν διαθέτει τα πραγματικά ή νομικά στοιχεία που είναι αναγκαία προκειμένου να δώσει χρήσιμη απάντηση στα ερωτήματα που του υποβλήθηκαν (βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση Agorà και Excelsior, προαναφερθείσα, σκέψη 20).

24 Εν προκειμένω, δεν συντρέχει καμία από αυτές τις προϋποθέσεις.

25 Συνεπώς, η αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως είναι παραδεκτή.

Επί της ουσίας

26 Το Δικαστήριο, θεωρώντας ότι δεν υπάρχει καμία αμφιβολία σχετικά με την απάντηση στα ερωτήματα αυτά και κατ' εφαρμογή του άρθρου 104, παράγραφος 3, δεύτερο εδάφιο, του Κανονισμού του Διαδικασίας, ενημέρωσε το αιτούν δικαστήριο σχετικά με την πρόθεσή του να αποφανθεί με αιτιολογημένη διάταξη και κάλεσε τους κατ' άρθρο 23 του Οργανισμού του Δικαστηρίου ενδιαφερομένους να υποβάλουν τυχόν παρατηρήσεις τους επί του ζητήματος αυτού.

27 Οι Aiello κ.λπ. και η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων ανταποκρίθηκαν στην πρόσκληση του Δικαστηρίου. Η Επιτροπή δήλωσε με την απάντησή της ότι δεν έχει

αντιρρήσεις στο να αποφανθεί το Δικαστήριο με αιτιολογημένη διάταξη. Οι Aiello κ.λπ. ανέπτυξαν επιχειρήματα παρόμοια με αυτά που ανέπτυξαν με τις γραπτές παρατηρήσεις τους και ζήτησαν να προσδιοριστεί ημερομηνία για την επ' ακροατηρίου συζήτηση. Ωστόσο, τα στοιχεία αυτά δεν ωθούν το Δικαστήριο να αποκλείσει τη διαδικασία που προτίθεται να ακολουθήσει.

— Επί του πρώτου ερωτήματος

28 Με το πρώτο ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ερωτά κατά τα ουσιώδη αν το άρθρο 2, παράγραφος 1, της οδηγίας 85/337 έχει την έννοια ότι τα σχέδια που ενδέχεται να έχουν σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον, αλλά δεν μνημονεύονται στα παραρτήματα Ι και ΙΙ της οδηγίας, πρέπει παρ' όλ' αυτά να εκτιμηθούν όσον αφορά τις επιπτώσεις τους στο περιβάλλον κατά τον τρόπο που προβλέπει η οδηγία.

29 Το άρθρο 2, παράγραφος 1, της οδηγίας 85/337 ορίζει ότι τα σχέδια που, λόγω της φύσεως, του μεγέθους ή της θέσης τους μπορούν να έχουν σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον και που για τον λόγο αυτό χρειάζονται άδεια και εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων ορίζονται στο άρθρο 4 της οδηγίας.

30 Το άρθρο 4 ορίζει στην παράγραφο 1 ότι τα σχέδια που απαριθμούνται στο παράρτημα Ι της οδηγίας 85/337 υποβάλλονται σε εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων και, στην παράγραφο 2, ότι για τα έργα που απαριθμούνται στο παράρτημα ΙΙ της οδηγίας τα κράτη μέλη αποφασίζουν, βάσει ορισμένων κατωτάτων ορίων ή κριτηρίων κατά πόσον το έργο θα υποβληθεί σε τέτοια εκτίμηση.

31 Σημειωτέον επίσης ότι το άρθρο αυτό επιφυλάσσει και στις δύο περιπτώσεις που αναφέρθηκαν στην προηγούμενη σκέψη, την εφαρμογή του άρθρου 2, παράγραφος

3, της οδηγίας 85/337, που επιτρέπει στα κράτη μέλη να απαλλάσσουν σε εξαιρετικές περιπτώσεις εν όλω ή εν μέρει ένα συγκεκριμένο σχέδιο από την εκτίμηση αυτή.

32 Εξάλλου, το άρθρο 1 της οδηγίας 85/337 ορίζει, στην παράγραφο 4, ότι η οδηγία δεν αφορά τα σχέδια που εξυπηρετούν σκοπούς εθνικής άμυνας και, στην παράγραφο 5, ότι δεν εφαρμόζεται στα σχέδια που εγκρίνονται καταλεπτώς με ειδική εθνική νομοθετική πράξη, καθότι οι στόχοι που επιδιώκονται με την οδηγία επιτυγχάνονται μέσω της νομοθετικής διαδικασίας.

33 Εν πάση περιπτώσει, πρέπει να σημειωθεί επίσης ότι το πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 85/337 είναι ευρύ και ο σκοπός της ευρύτατος (βλ. αποφάσεις της 24ης Οκτωβρίου 1996, C-72/95, Kraaijeveld κ.λπ., Συλλογή 1996, σ. I-5403, σκέψη 31, καθώς και της 16ης Σεπτεμβρίου 2004, C-227/01, Επιτροπή κατά Ισπανίας, Συλλογή 2004, σ. I-8253, σκέψη 46), και με αυτό το πνεύμα πρέπει να εφαρμόζεται.

34 Κατά συνέπεια, και λαμβανομένων υπόψη των σκέψεων 29 έως 32 της παρούσας διατάξεως, στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα αρμόζει η απάντηση ότι το άρθρο 2, παράγραφος 1, της οδηγίας 85/337 έχει την έννοια ότι δεν απαιτεί να υποβάλλεται κάθε σχέδιο που μπορεί να έχει σημαντική επίπτωση στο περιβάλλον στη διαδικασία εκτιμήσεως που προβλέπει η οδηγία, αλλά στη διαδικασία αυτή υποβάλλονται μόνον τα σχέδια που απαριθμούνται στο παραρτήματα I και II της οδηγίας, υπό τους όρους του άρθρου 4 και με την επιφύλαξη των άρθρων 1, παράγραφοι 4 και 5, και 2, παράγραφος 3, αυτής.

— Επί του δευτέρου ερωτήματος

35 Με το δεύτερο ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ερωτά κατά τα ουσιώδη αν τα κράτη μέλη δεσμεύονται από τα κριτήρια επιλογής του παραρτήματος III της οδηγίας 85/337 όταν καθορίζουν, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 4, παράγραφος

2, της οδηγίας, για τα σχέδια του παραρτήματος ΙΙ και κατόπιν εξετάσεως κατά περίπτωση και βάσει κατωτάτων ορίων ή κριτηρίων που καθορίζουν, αν τα σχέδια αυτά πρέπει να υποβληθούν στη διαδικασία εκτιμήσεως περιβαλλοντικών επιπτώσεων.

36 Συναφώς, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι τα κράτη μέλη έχουν μεν τη δυνατότητα να καθορίζουν κριτήρια και/ή κατώτατα όρια βάσει των οποίων προσδιορίζεται ποια σχέδια εμπίπτοντα στο παράρτημα ΙΙ της οδηγίας 85/337, ως αυτή είχε αρχικώς, πρέπει να αποτελέσουν αντικείμενο εκτιμήσεως, πλην όμως το παρεχόμενο στα κράτη μέλη περιθώριο εκτιμήσεως περιορίζεται από την προβλεπόμενη στο άρθρο 2, παράγραφος 1, της οδηγίας αυτής υποχρέωση υποβολής σε διαδικασία μελέτης των επιπτώσεων των σχεδίων που ενδέχεται να έχουν σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον, ιδίως λόγω της φύσεως, του μεγέθους και του τόπου εγκαταστάσεώς τους (βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση της 23ης Νοεμβρίου 2006, C-486/04, Επιτροπή κατά Ιταλίας, Συλλογή 2006, σ. I-11025, σκέψη 53).

37 Κατά το άρθρο 4, παράγραφος 2, της οδηγίας 85/337, στα κράτη μέλη εναπόκειται να καθορίζουν τα ίδια σε ποιες περιπτώσεις τα σχέδια που απαριθμούνται στο παράρτημα ΙΙ της οδηγίας πρέπει να υποβάλλονται σε εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων, ενώ για τα απαριθμούμενα στο παράρτημα Ι της οδηγίας πρέπει πάντα να ακολουθείται η διαδικασία αυτή.

38 Η ίδια διάταξη αφήνει στα κράτη μέλη δύο δυνατότητες. Η πρώτη είναι να αποφασίζουν κατά περίπτωση αν ένα σχέδιο από τα απαριθμούμενα στο παράρτημα ΙΙ πρέπει να υποβληθεί σε εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων. Η δεύτερη είναι να καθορίζουν, γενικά και αφηρημένα, βάσει κατωτάτων ορίων ή κριτηρίων, τα σχέδια του παραρτήματος αυτού που υποβάλλονται οπωσδήποτε σε τέτοια εκτίμηση.

39 Από αυτό τούτο το γράμμα του άρθρου 4, παράγραφος 3, της οδηγίας 85/337 προκύπτει ότι η οδηγία επιβάλλει στα κράτη μέλη και στη μία και στην άλλη περίπτωση την υποχρέωση να λαμβάνουν υπόψη τα κριτήρια επιλογής που ορίζει το παράρτημα ΙΙΙ της οδηγίας αυτής, δηλαδή εκείνα από τα κριτήρια αυτά που πρέπει να εφαρμοστούν λαμβανομένων υπόψη των χαρακτηριστικών του οικείου σχεδίου.

40 Συνεπώς, στο δεύτερο ερώτημα αρμόζει η απάντηση ότι τα κατάλληλα κριτήρια επιλογής που ορίζει το παράρτημα ΙΙΙ της οδηγίας 85/337 δεσμεύουν τα κράτη μέλη όταν αυτά αποφασίζουν, για τα σχέδια του παραρτήματος ΙΙ της οδηγίας, είτε βάσει εξετάσεως κατά περίπτωση είτε βάσει κατωτάτων ορίων ή κριτηρίων που καθορίζουν, αν το συγκεκριμένο σχέδιο θα υποβληθεί στη διαδικασία εκτιμήσεως περιβαλλοντικών επιπτώσεων.

— Επί του τρίτου ερωτήματος

41 Με το τρίτο ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί κατά τα ουσιώδη από το Δικαστήριο να διευκρινίσει αν η επίδικη στην κύρια δίκη ιταλική ρύθμιση συνιστά ορθή μεταφορά στο εσωτερικό δίκαιο του άρθρου 4 της οδηγίας 85/337, τη στιγμή που δεν προβλέπει το κριτήριο της σώρευσης με άλλα σχέδια που μνημονεύει το παράρτημα ΙΙΙ της οδηγίας, ως κριτήριο επιλογής που λαμβάνεται υπόψη από την αρμόδια εθνική αρχή όταν αυτή κρίνει αν τα σχέδια που εμπίπτουν στο παράρτημα ΙΙ της οδηγίας πρέπει να εκτιμηθούν όσον αφορά τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις.

42 Κατά πάγια νομολογία, στο πλαίσιο της διαδικασίας του άρθρου 234 ΕΚ, το Δικαστήριο δεν είναι αρμόδιο να αποφαίνεται επί του συμβατού των κανόνων του εσωτερικού δικαίου προς τις διατάξεις του κοινοτικού δικαίου. Αντιθέτως, το Δικαστήριο είναι αρμόδιο να παράσχει στο εθνικό δικαστήριο όλα τα ερμηνευτικά στοιχεία που άπτονται του κοινοτικού δικαίου και θα του δώσουν τη δυνατότητα να εκτιμήσει το συμβατό των κανόνων του εσωτερικού δικαίου προς την οικεία κοινοτική κανονιστική ρύθμιση (απόφαση της 6ης Μαρτίου 2007, C-338/04, C-359/04 και C-360/04, Placanica κ.λπ., Συλλογή 2007, σ. I-1891, σκέψη 36 καθώς και την εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

43 Εν προκειμένω, από την απόφαση περί παραπομπής προκύπτει ότι το εθνικό δικαστήριο ζητεί να πληροφορηθεί αν τα κράτη μέλη, όταν μεταφέρουν την οδηγία 85/337 στην οικεία εσωτερική έννομη τάξη, υποχρεούνται να θεσπίσουν διάταξη που να καθιερώνει την υποχρέωση τηρήσεως του κριτηρίου της σώρευσης του συγκεκριμένου σχεδίου με άλλα σχέδια που μνημονεύει το παράρτημα ΙΙΙ της οδηγίας αυτής, προκειμένου να κρίνει αν ένα σχέδιο που εμπίπτει στο παράρτημα ΙΙ της οδηγίας

πρέπει να υποβάλλεται σε εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων, όπως προβλέπει η οδηγία.

44 Συναφώς, υπενθυμίζεται ότι καθένα από τα κράτη μέλη προς τα οποία απευθύνεται μια οδηγία οφείλει να λάβει, στο πλαίσιο της εσωτερικής έννομης τάξεώς του, όλα τα αναγκαία μέτρα προκειμένου να εξασφαλίσει την πλήρη εφαρμογή της οδηγίας σύμφωνα με τον στόχο που αυτή επιδιώκει (απόφαση της 30ής Νοεμβρίου 2006, C-32/05, Επιτροπή κατά Λουξεμβούργου, σ. I-11323, σκέψη 32).

45 Το Δικαστήριο έχει κρίνει επίσης ότι οι διατάξεις μιας οδηγίας πρέπει να εφαρμόζονται μέσω κανόνων αναμφισβήτητης δεσμευτικότητας, με την απαιτούμενη ακρίβεια και σαφήνεια, ώστε να πληρούται η απαίτηση της ασφάλειας δικαίου η οποία επιβάλλει, στην περίπτωση όπου μια οδηγία σκοπεί στη γένεση δικαιωμάτων για τους ιδιώτες, να μπορούν οι δικαιούχοι να έχουν πλήρη γνώση των δικαιωμάτων τους (απόφαση της 4ης Δεκεμβρίου 1997, C-207/96, Επιτροπή κατά Ιταλίας, Συλλογή 1997, σ. I-6869, σκέψη 26).

46 Εν προκειμένω, το άρθρο 4 της οδηγίας 85/337 έχει την έννοια ότι επιβάλλει στην αρμόδια αρχή την υποχρέωση να λαμβάνει υπόψη τα κατάλληλα κριτήρια επιλογής που μνημονεύει το παράρτημα ΙΙΙ της οδηγίας αυτής προκειμένου να εκτιμά αν ένα σχέδιο που εμπίπτει στο παράρτημα ΙΙ της οδηγίας πρέπει να υποβάλλεται σε εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων, είτε η εκτίμηση αυτή γίνεται κατά περίπτωση είτε με γενική ρύθμιση αν το κράτος μέλος έχει επιλέξει αυτή τη μέθοδο.

47 Όταν το κράτος μέλος επιλέγει να προσδιορίζει γενικά και αφηρημένα, όπως του επιτρέπει η οδηγία 85/337, τα εμπίπτοντα στο παράρτημα ΙΙ της οδηγίας σχέδια που πρέπει να υποβάλλονται σε εκτίμηση όσον αφορά τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις, οφείλει να καταρτίσει κατάλογο των σχεδίων αυτών εφαρμόζοντας, αναλόγως της περιπτώσεως, ένα ή περισσότερα από τα κατάλληλα κριτήρια του παραρτήματος ΙΙΙ. Συνεπώς, το κριτήριο της σώρευσης μπορεί να χρησιμοποιηθεί αν είναι κατάλληλο για την εκτίμηση ορισμένου τύπου σχεδίου λαμβανομένης υπόψη της πραγματοποιήσεως αυτού μαζί με άλλα σχέδια και λαμβάνοντας ενδεχομένως υπόψη επίσης την πραγματοποίηση του συνόλου των σχεδίων αυτών στη διάρκεια ορισμένης περιόδου.

48 Αντιθέτως, όταν το κράτος μέλος επιλέγει, εν όλω ή εν μέρει, τον κατά περίπτωση καθορισμό των σχεδίων του παραρτήματος ΙΙ της οδηγίας 85/337 που πρέπει να υποβάλλονται σε εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων, οφείλει να φροντίσει ώστε οι αρμόδιες εθνικές αρχές να λαμβάνουν υπόψη τα διάφορα κριτήρια που απαριθμεί το παράρτημα ΙΙΙ της οδηγίας εφόσον εμφανίζονται κατάλληλα, λαμβανομένων υπόψη των χαρακτηριστικών του οικείου σχεδίου.

49 Προς τούτο, το κράτος μέλος έχει την ευχέρεια να παραπέμψει, μέσω της εθνικής νομοθεσίας, στα κριτήρια του παραρτήματος ΙΙΙ. Μπορεί επίσης να ενσωματώσει τα κριτήρια αυτά στη νομοθεσία του, προβλέποντας ρητά ότι οι αρμόδιες αρχές πρέπει να τα λαμβάνουν υπόψη προκειμένου να κρίνουν κατά περίπτωση αν ένα σχέδιο που εμπίπτει στο παράρτημα ΙΙ της οδηγίας 85/337 πρέπει να υποβληθεί σε εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων.

50 Εν πάση περιπτώσει, όταν ένα κράτος μέλος επιλέγει αυτή τη μέθοδο, παραβαίνει τις κοινοτικές του υποχρεώσεις αν αποκλείει ρητά ή σιωπηρά ένα ή περισσότερα κριτήρια του παραρτήματος ΙΙΙ της οδηγίας 85/337, εφόσον καθένα από αυτά μπορεί, ανάλογα με το σχέδιο που εμπίπτει στο παράρτημα ΙΙ της οδηγίας, να είναι κατάλληλο προκειμένου να κριθεί αν πρέπει να οργανωθεί διαδικασία εκτιμήσεως των περιβαλλοντικών επιπτώσεων. Συγκεκριμένα, ο αποκλεισμός αυτός θα μπορούσε, ανάλογα με τα χαρακτηριστικά της συγκεκριμένης εθνικής έννομης τάξης, είτε να αποτρέψει είτε μάλιστα να εμποδίσει την αρμόδια εθνική αρχή να λάβει υπόψη το εν λόγω κριτήριο ή κριτήρια.

51 Συνεπώς, στο τρίτο προδικαστικό ερώτημα αρμόζει η απάντηση ότι, οσάκις ένα κράτος μέλος επιλέγει τον κατά περίπτωση καθορισμό των σχεδίων εξ αυτών που εμπίπτουν στο παράρτημα ΙΙ της οδηγίας 85/337 τα οποία πρέπει να υποβάλλονται σε εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων, οφείλει, είτε διά παραπομπής των οικείων εθνικών διατάξεων στο παράρτημα ΙΙΙ της οδηγίας, είτε δι' ενσωματώσεως στις εθνικές διατάξεις των κριτηρίων που απαριθμεί αυτή, να μεριμνά ώστε τα κριτήρια αυτά να μπορούν να λαμβάνονται υπόψη εφόσον κάποιο από αυτά είναι κατάλληλο για το συγκεκριμένο σχέδιο και δεν μπορεί να αποκλείει κάποιο από αυτά ρητά ή σιωπηρά.

Επί των δικαστικών εξόδων

52 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (έκτο τμήμα) αποφαίνεται:

1) Το άρθρο 2, παράγραφος 1, της οδηγίας 85/337/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 27ης Ιουνίου 1985, για την εκτίμηση των επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων δημοσίων και ιδιωτικών έργων στο περιβάλλον, όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 97/11/ΕΚ του Συμβουλίου, της 3ης Μαρτίου 1997, έχει την έννοια ότι δεν απαιτεί να υποβάλλεται κάθε σχέδιο που μπορεί να έχει σημαντική επίπτωση στο περιβάλλον στη διαδικασία εκτιμήσεως που προβλέπει η οδηγία, αλλά στη διαδικασία αυτή υποβάλλονται μόνον τα σχέδια που απαριθμούνται στο παραρτήματα Ι και ΙΙ της οδηγίας, υπό τους όρους του άρθρου 4 και με την επιφύλαξη των άρθρων 1, παράγραφοι 4 και 5, και 2, παράγραφος 3, αυτής.

2) Τα κατάλληλα κριτήρια επιλογής που ορίζει το παράρτημα ΙΙΙ της οδηγίας 85/337, όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 97/11, δεσμεύουν τα κράτη μέλη όταν αυτά αποφασίζουν, για τα σχέδια του παραρτήματος ΙΙ της οδηγίας, είτε βάσει εξετάσεως κατά περίπτωση είτε βάσει κατωτάτων ορίων ή κριτηρίων που καθορίζουν αν το συγκεκριμένο σχέδιο θα υποβληθεί στη διαδικασία εκτιμήσεως περιβαλλοντικών επιπτώσεων.

3) Οσάκις ένα κράτος μέλος επιλέγει τον κατά περίπτωση καθορισμό των σχεδίων εξ αυτών που εμπίπτουν στο παράρτημα ΙΙ της οδηγίας 85/337,

όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 97/11, τα οποία πρέπει να υποβάλλονται σε εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων, οφείλει, είτε διά παραπομπής των οικείων εθνικών διατάξεων στο παράρτημα ΙΙΙ της οδηγίας, είτε δι' ενσωματώσεως στις εθνικές διατάξεις των κριτηρίων που απαριθμεί αυτή, να μεριμνά ώστε τα κριτήρια αυτά να μπορούν να λαμβάνονται υπόψη εφόσον κάποιο από αυτά είναι κατάλληλο για το συγκεκριμένο σχέδιο και δεν μπορεί να αποκλείει κάποιο από αυτά ρητά ή σιωπηρά.

(υπογραφές)